

HRA O KRISTOVU ZMRTVÝCHVSTÁNÍ

I O JEHO OSLAVENÍ

Tato hra náleží k našim nejrozsáhlejším středověkým hrám (má přes 900 českých veršů). Je důležitá tím, že v některých scénách přináší kritiku soudobé společnosti s hlediska měšťanského. Nejnapadněji to proniká v úvodní scéně pekelné (dábli přivlékají do pekla hříšné duše, hlavně duše řemeslníků), připomínající tónem i obsahem satiry Hradeckého rukopisu, a pak ve scéně třetí, jež jednak výstižně líčí hru v kostky, jednak stihá posměchem zbabělé rytíře, prchající ve zmatku od božího hrobu, když se jim zjeví anděl. – Hra je dochována jen v pozdní úpravě (v rukopise z počátku 16. století, spolu s dále otištěnou *Hrou tří Marií*); otiskujeme z ní část vstupní scény pekelné a dále scénu u hrobu Kristova, která líčí hru v kostky.

Satan nese duši:

Teď já, mistře, k tobě teku
a duši na plecí vleku,
račiž jí sám otázaťi,
musíť na se žalovati.

Lucifer k duši:

5 Nuže, duše hubená,
muž-lis byla čili žena,
praviž není svá diela,
cos na onom světě dělala!

Duše mlynáře:

Já sem byla mlynářova duše,
10 učinila sem z měcha i z loktuše
měřící málo
a neckami, co se mi zdálo.
A ještě více na se pravi,
měl sem svině i také krávy,
15 dávala sem jim lidského sladu,
protož již mám v pekle vádu.

Belzebub nese duši:

Teď já, mistře, k tobě leci,
nesa hříšnú duši na plecí,
jednakť poví sama svá díla,
20 coť jest jich na světě zděla.

Duše šenkýře:

Já sem byl na onom světě šenkéř,
dával sem málo piva za halěř,
když sú přišli sedláci s ženami,
dať sem jim s kvasnicemi.

- 25 Rádat sem přičítala
a k tomu se věrovala,
a když sú přišli žáci,
kázalít sú sobě z plné dáti.
Na tom sem boha hněvala,
30 že sem to kdy činila,
protož musím v mukách býti,
toho mi již nelze zbýti.

Luciper k duši:

- To-li jest ten šenkéř,
ježto dával málo piva za halěř?
35 Protož musíš sem pod mé křídlo,
u věčné pekelné bydlo.

Astaroch nese duši:

- Ted' jest, mistře, hříšná duše,
činilať jest, coť jí neslušie;
což jest směla učiniti,
40 toběť musí pověděti.

Duše ševce:

- Jáť sem byla ševcova duše,
šilať sem zlé ušítí za dva groše,
a k tomu sem zle krpala,
jako bych nebozezem vrtala.
45 Když sem měla ušiti koninu,
tehdy sem ušila ovčinu,
pro to mé zlé děláni
musím za to do pekla nyní.

Nato Luciper k ní:

- To-li ten švec bíše,
50 ješto zlé boty děláše?
Káži jej čertóm dráti,
a budem jeho kůži natahovati.

Ďábel nese duši:

Mistře, přinesl sem pekaře,
duostojent' jest pekelného hoře.

Duše pekaře:

- 55 Já sem byla pekařova duše,
věrná sem jako kuše,
berúci lacino obilé,
tyto nynější chvíle
maléť sem preclíky pekla,
60 protož musím s čertem do pekla.

Lucifer k ní:

To-li jest ten pekař,
tak jest věrný jako ohař,
ježto malé preclíky pekl?
Buodaj se ve pekle stekl!

Ďábel nesé duši:

65 Teď opět duši nesu,
popadl sem ji, ana běží k lesu,
protož, mistře, nalož s ní sám,
teďť já ji tobě v ruce dám.

Duše lapkova:

Já bych lapka plné zlosti,
70 bralať sem bez milosti,
picuje jich obilé,
nenechalat sem té chvíle,
bych nejel na brání v noci,
úfaje v své panské moci;
75 nebyloť věcího dráče,
pobrach ženám i rubáše.
Když sem dosiehl postele,
nezuostavil sem ni kúdele,
chodě v stříbrném páse,
80 čině sobě kadeřavé vlasy.
Protož musím do pekla jíti,
toho mi nelze zbýti.

Lucifer k ní:

To-li je ten lapka plný zlosti?
Pohrám s ním bez milosti,
85 rúče s ním do pekelné školy,
ať mu nalém v řit smoly!

Vrbata křičí na Satana:

Šatane, milý tovařiši,
slyšal sem v krčmě velikú říši,
ani se chtí opilci býti,
90 a dvěmať jest zabitu býti;
skočiž rúče, brachu, tam
a přines ty duše k nám!

Satan k němu:

I kdes se tak dlúho babil,
žes toho dávno nepravil?
95 Bylo tobě vzieti bradu
a počítí mezi nimi svádu;

když by se počala bósti,
mohlo by tím tvé srdce rósti.

Vrbata k němu:

Mějich, tovaryši, jiné činiti,
100 chtě dva manžely spolu rozlúčiti;
a když nemožech přilúdití,
musich babě střeví kúpiti,
a ona je ihned svadi,
že ten muž svú ženu zabi.
105 Teď tu bábu mám,
mistru Luciperovi ji dám.

Luciper k němu:

To-li je, Vrbato, ta baba,
ana, pruhatá jedem jako žába,
zdála se usty svatá,
110 ano dosti na ni našeho kata?
Již-li stanú tvé chytrosti,
zlámemy v tobě v pekle kosti.
Povieš jednak sama na se,
čims na světě obírala se?

Rebeka odpovídá:

115 Já sem tak zlá baba,
horší než had ani žába,
co mi svésti nebo rozvésti,
jako mi jest provaz splésti;
neb sem veliká čarodějnice,
120 proto sem ďáblova svódnice.
Trlici sem místo krávy dojila
a s hvězdami na rozhraní lítala,
lidi sem čarovati učila
a je s pravé cesty svodila.
125 Protož již musím do pekla,
leč by mi se milost stala,
žeť sem vám čertóm pomáhala.
Deřte mnú neb nedeřte,
však vždy víc umím než vy, čertie,
130 neb to chci učiniti svú chlúbú,
žeť všecky baby v pekle budú.

1 *teď* zde, tu; *teku* běžím – 5 *hubená* ubohá, bídná – 7 *není* nyní – 10-13 smysl: at jsem měřila měřicí nebo odhadovala neckami, vždy jsem šidila – 17 *leci* letím – 19 *jednakť* hned, brzo – 20 *zděla* udělala – 25 *přičítala* připočítávala – 26 *věrovala se* zapřísahala se – 28 *z plné*

plnou (sklenici, číši) – 32 *zbyti* zbavit se – 39 *směla* odvážila se – 43 *krpala šila* (kúži) – 49 *biše* (z *bieše*) byl – 56 *kuše* druh psa (s kusým ocasem) – 64 *buodaj* dej bůh, aby, kéž by; *stekl se* vztekl se – 69 *lapka* loupežný rytíř – 71 *picuje* bera pící, loupě – 73 *na bráni* na loupež – 77 *dosiehl* dosáhl – 85 *rúče* rychle – 86 *nalém* nalijem – 87 *Šatane* Satane – 88 *řiše* hluk, řev – 93 *babel* se bavil se, meškal (se ženami) – 95 *brada* vousy – 97 *bósti* bodati – 99 *mějích* měl jsem – 101 *přilúdiiti* přivábiti – 102 *střeví* střevíc – 103 *svadi* přivedla do svády – 111 *stanú* přestanou – 121 *trlici* trdlici, nástroj na lámání lnu – 122 *rozhrani* rozcestí (kde bývalo popraviště) – 128 *deřte mnú* (k *dráti*) trhejte mnou

Kaifáš k Chadimovi:

Posle, di k rytířuom skóře,
a nedo jdeš s nimi hoře;
a rci jim tak ode mne,
ať střehú hrobu dobře!

Chadim praví:

5 Rád, milý pane muoj,
já sem sluha věrný tvooj.

Pak běže k rytířům praví:

Ctné rytířstvo, kázal král hrobu stříci,
nikdy nespati, jediné vždy bdíti,
ač chcete jeho milost mieti,
10 račtež to již zdieti!

Setník k němu:

Rádi, milý brachu, chcem to zdiec;
jiní sobě lidé bají bdiec,
aby jich sen neumdlil
a potom jich neuspil.
15 Puojčiž nám kostek míle,
dojdeš s námi kratochvíle.

Chadim k němu:

Puojčím vám kostek hráti,
nechcete-li se rváti.
Hrajtež nyní u pokoji,
20 jednak se vás každý zbojí.

První rytíř bera kostky:

Tovaryšstvo milé,
učinme sobě kratochvíle,
jáť nyní vrhu kostkami
a budu hráti s vámi.
25 Jižť mi jest sedl žíž s kotrem,
nechciť býti žádnému kmotrem.

Druhý rytíř:

Chceme-li v kostky hráti,
nemáme se o ně dráti.
30 Sed mi také něco rovného
a sukni něco zištného.
Jižt mi sedl kotr s dryjí,
bojím se, že mě za to zmyjí.

Třetí rytíř:

Kmotře Hnostku,
nemoc mi na kostku,
35 jakž mi na kostku vržeš,
dámť, až se zvržeš.

Čtvrtý rytíř:

Co ty pleteš, co ty mēteš,
že mi na kostku meceš?
Ját sem uvrhl žíž s cinkem,
40 protože nechci býti viníkem.

Pátý rytíř:

Tobě žíž s cinkem bíše,
podaj mi jich také spíše,
ať vrhu, jak buď koli,
něcoť vždy sedne k mé vuoli.
45 Ó, jižt mi sedl tauš, eš,
musímť za to choditi pěš.

Šestý rytíř:

Málos to uvrhl, brachu,
mohl by dojíti potom strachu,
jedním smyčcem čan,
50 ať nebudu od svých prán.
Sedl mi cink a dva tuše
již na tomto suše.

Šedmý rytíř:

Nechť se děje, jak se děje,
někto se tomu nasměje.
55 Šest a deset sedni mi k tomu,
buď líbo nebo žel komu.
Jižt sem uvrhl dryji s žížem,
protož se jinak potížem.

Osmý rytíř:

Nemluv hrdě, pravím tobě,
60 přijmi smysl lepší sobě!
Chceš snad kostky zavrci?

Však já mám ještě vrci:
patnáct, devět seď mi nyní,
uzřím, kto mi z toho poviní.

65 Jižt' mi sedli všickni cinci,
vezmu sukni i tu minci.
Pakli mi ji nechcete dáti,
budem se my o ni práti.

A at' si navzájem dají poličky.

Chadim běže k nim praví:

Slyšte a viec nehrajte,
70 a mně kostek sem podajte!

Čtvrtý rytíř mu praví, sbíraje kostky:

Teď, Chadime, kostky máš,
chceš-li, vrz také mezi nás.

Chadim vrhne kostky a praví:

Ach, páni, malé to vrhy činíte,
sami se sukně zbavíte.

75 Patnáct, jedenáct, seď mi rovně
a se potom chlubi skrovně.

Dva cinky a žíž sedí,
to z vás každý na to dobře hledí.

Ját sem vyhrál, sukni dajte,

80 jiné sobě v Bubních ptajte.

Potom at' vezme sukni a běží od nich.

(V dalším průběhu hry Kristus vstane z mrtvých a rytíři se rozutekou. Kaifáš je podplácí, aby zatajili zmrtvýchvstání. V závěru sestupuje Kristus do pekel a vyvádí odtud duše.)

1 *di* jdi; *skóře* rychle – 10 *zdiati* udělati – 12 *baji* vypravují báchorky – 13 *neumdlil* neučinil mdlými, neoslabil – 14 *neuspil* neuspal – 20 *zboji se* bude se bát – 25 *žíž s kotrem*: žíž šest ok (na kostce), *kotr* čtyři oka – 29 *seď* padni – 30 *zištný* prospěšný, výhodný – 31 *dryje* tři oka – 34 *nemec* nevrhej – 36 *zvržeš se* zvrhneš se, převrátíš se – 37 *měteš mateš* – 39 *cink* pět ok – 45 *tauš* dvě oka, *eš* jedno oko – 48 *mohl by* mohl bys – 49 *smyčcem* smykem, *hodem*; *čan* šťastný vrh, šance – 58 *potížem se* potážem, otážem se – 64 *poviní* obviní – 76 *chlubi se* chlubím se – 80 *ptajte sobě* hledejte; *v Bubních* v Bubnech, v místě, kde chcete (iron.)

HRA TŘÍ MARIÍ

Dvojjazyčných her tří Marií máme zachováno ze 14. století několik, dochovaly se však buď neúplně, anebo mají text rozličně porušený. Proto zde otiskujeme pozdní úpravu, zapsanou teprve počátkem 16. století. Typograficky jsou vyznačeny latinské texty a jim odpovídající české překlady.